

Znehodnocená měna a bezpečné placení.

Dr. C. Horáček.

Jedním z největších svízelů, které válka přinesla na poli hospodářském, bylo hluboké znehodnocení dosavadní měny. Pokleslá cena papírových peněz má dalekosáhlé hospodářské, ale i sociální účinky. Způsobila ohromné důchodové a majetkové převraty celých vrstev a tříd společenských, zejména těch, které následkem své menší hospodářské odolnosti aneb neorganisovanosti nemohly neb nedovedly újmy z klesání ceny peněz jim plynoucí na jiné přesunouti. Povážlivé účinky disažia se svou všeobecnou nejistotou, spekulacní tendencí a těžkým poškozením všech, kdo odkázáni jsou na pevné důchody, jsou jednou nikoliv nejméně zlou metlou světové války.

Přirozeně, že vedle těžkých starostí s ohromným břemenem závratně narostlých válečných dluhů bude prvním a nejdůležitějším úkolem všech států, jakmile válka všeobecným mírem bude skončena a závěrečná likvidace všech válečných ztrát a účtů provedena, aby přikročily vážně k úpravě znehodnocené měny. Neboť zůstaviti otázku tu svému osudu a spoléhati na samočinný ozdravovací pochod národohospodářského organismu bylo by prodlužováním dosavadního stavu, jenž jest na delší dobu sotva udržitelným.

Ovšem řešení to bude problémem nesmírně těžkým. Vždyť se bude jednati o zodpovědění zásadních otázek, má-li měna býti umělými prostředky opět povznesena na bývalou plnou výši čili nic, má-li se tak státi rázem neb pozvolna, jakých prostředků k tomu bude použiti, zdali k tomu stačí a bude vůbec možným zvýšení vývozu a obmezení dovozu, či zdali bude nutno odstraniti dnešní přebytké množství bankovek, až do jaké míry a jakým způsobem, a odkud k tomu vzíti prostředky; zdali snad pomocí chystané dávky z majetku atd. Jak vidno, celý roj důležitých problémů, které zúčastněnými činiteli řešiti bude nutno.

Účelem těchto rádků jest jen zmíniti se o jednom způsobu, který z vážných i méně vážných stran bývá rovněž naznačován jakožto vhodný prostředek, který by sloužiti měl buď přímo k nápravě znehodnocené měny aneb kterým by aspoň další klesání její do budoucnosti mělo býti zamezeno. Míní se tím totiž rozšíření a zevšeobecnění t. zv. bezpečného placení, to jest vyrovnávání závazků místo penězi pouhým poukazováním a súčtováním. Předpokládáme, že podstata a technika řízení šekového a odúčtovacího, jak se vyvinula u žirových a clearingových bank (u nás na př. u poštovní spořitelny), jest známa. Známý jsou také obecné pro-

spěchy z hojného užívání tohoto způsobu placení plynoucí, zejména úspora kovových peněz, jich opotřebování, zasilání, zbytečnost značných hotovostí atd. Proto ve všech zemích hospodářsky vyspělých doznal tento způsob placení velikého rozšíření a to nikoliv jen v kruzích bankovních a velkoobchodnických, nýbrž i u širokých vrstev všeho ostatního občanstva. Proto lze jen uvítati a plně souhlasiti se snahou, aby i u nás súčtovací řízení jakožto náhrada hotového placení co možno se rozšířilo a proniklo i v ty vrstvy, u kterých dosud nenalezlo obliby.

Avšak dnes klade se bezpečnému placení ještě úkol jiný. Spatřuje se totiž v něm prostředek, kterým má býti zamezen převýdej papírových peněz a tím čeleno proti dalšímu znehodnocení měny. A tu jest otázka, zdali skutečně co nejrozsáhlejší zavedení bezpečného placení sluší pokládati za vhodný a způsobitý prostředek, jímž by nápravy měny mohlo býti docíleno.

Po našem názoru takové mínění nelze pokládati za správné, nýbrž zakládá se spíše v jakémisi nedorozumění. Zdánilivě snad opravdu by se mohlo souditi, že když bude třeba méně peněz (rozumí se papírových) k vyrovnávání stále rostoucího množství platů, že tím ustane nutnost vydávání nových bankovek, že se tedy emise jich zmenší a tím dosáhne obmezení inflace, která především zavinila poklesnutí jejich kupní síly. Ale dlužno uvážiti, že při tom zaměňuje se funkce bankovek jakožto platidel s jich funkcí jakožto prostředkem úvěru. Převýdej bankovek u cedulové banky nenastal proto, že by se nedostávalo platidel a měnidel, nýbrž proto, že stát potřeboval úvěru k účelům válečným a vydáváním bankovek si u cedulové banky úvěr ten opatroval. Ale řízení poukazovací může nahraditi bankovky jen ve funkci jich jako platidel, nikoliv ve funkci jich úvěrní. Řízením tím nezískal by stát žádných dalších prostředků pro potřeby státní pokladny a k tomu účelu právě stále nových bankovek potřeboval.

Proto i po největším rozšíření žirového řízení by nemohl stát, pokud snad jinak, zejména výpůjčkami, úvěr si neopatroje, postrádati úvěrní pomoci své cedulové banky a bezpečným placením samým by tedy další výdej bankovek zastaven nebyl. Ba naopak, bezpečné placení, čím více by se rozšířilo, tím spíše by mohlo mít účinky zcela opačné, než ony, které ve směru tomto byly zamýšleny.

Neboť jaký jest vlastní účinek bezpečného placení? Nahrazení platidel ať již kovových či papírových manipulací účetní a tedy jich úspora. Ale čím větší úspora platidel, tím menší jich potřeba a tím skrovnější po nich poptávka. A naopak, čím větší potřeba platidel, tím značnější po nich poptávka. Leč menší neb větší poptávka po platidlech nemůže zůstat bez vlivu na jich cenu, neboť i při penězích projevovali se musí cenový zákon nabídkový a poptávkový. V tom právě spočívá správné jádro t. zv. kvantitní nauky peněžní, dle níž cena peněz stoupá a klesá v poměru k jich množství. Zkušenost také tento zjev v oboru peněžním potvrzuje.

Vzrůstá-li počet obyvatelstva v zemi, rozvíjí-li se průmysl a tržba, rozmnožuje-li se množství obrátů peněžních a zůstává-li zásoba peněz papírových — peněz kovových se to netýká, poněvadž drahý kov podléhá mezinárodnímu oběhu z jedné země do druhé — stále stejná následkem jejího kontingentování, má to za následek stoupající cenu těchto peněz. Vždyť tím způsobem, jak známo, může i disažie jich samočinně zmizeti. A naopak ztenčením obyvatelstva, úpadkem výroby a tržby aneb s druhé strany rychlým rozmnožením papírových peněz klesá jich cena a disažie jich stoupá. Kdyby tedy co možným rozšířením bezpeněžního placení užívání platidel bylo obmezeno a poptávka po nich oslabena, nemohlo by to nikterak míti za následek zvýšení ceny těchto platidel, nýbrž nastal by spíše pravý opak.

Z těchto důvodů nelze pokládati bezpeněžné placení samo o sobě za účinný prostředek k nápravě znehodnocené měny. Prostředky takové bude třeba hledati docela jinde, totiž v odstranění příčin, které především k znehodnocení tomu vedly. A to jest převýdej bankovek. Zdali, jakým způsobem, do jaké míry a na základě jaké relace tak bude lze provésti, jsou otázky, jež bude nutno řešiti jinde.

Demobilisace osobní.

Napsal JUDr. K. Krtek.

I. Demobilisace byla v bývalém Rakousku i v Německu již delší čas připravována. Cílem příprav bylo usnadniti přechod mobilisovaných do života občanského způsobem, jehož zásady stanoveny takto:

1. Neprodleně propustiti osoby, jichž je pro demobilisaci samu nezbytně třeba (zaměstnavatele, úředníky veřejné a zaměstnance důležitých oborů a podniků vůbec).

2. Ostatní mobilisované lze propouštěti postupně, počínajíc ročníky nejstaršími, avšak jen pokud bude zajištěno jich zaměstnání ve vlastním neb cizím podniku, jež dlužno prokázati způsobem věrohodným.

Jádrem těžkého, ba obrovského problému jest usnadniti přechod n e m a j e t n ý c h mobilisovaných do života občanského. Tu pomýšleno správně na vydatnou podporu a součinnost instituce sprostředkování práce, jejímuž vybudování v Rakousku měl býti položen základ nařízením ministerstva vnitra ze dne 25. XII. 1917 č. 509. ř. z., pokud se této veřejnoprávní organizace jednotlivým zemím dosud nedostávalo.

Demobilisace dle naznačených, teoreticky správných zásad vyžadovala by však dlouhého času a obrovského nákladu; je mimo to otázka, zda by se massy vojska daly tak dlouho ve službě vo-